

10e jaargang no. 1
15 maart 1991

Gilde bries

*De Hargermolen in betere
dagen. Helaas brak in
deze molen brand uit,
en ontstond daarbij
aanmerkelijke schade.*

VRIJWILLIGE

HET GILDE VAN

MOLENAARS

HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

DE GILDEBRIEF

Verenigingsorgaan van het Gilde van Vrijwillige Molenaars verschijnt 4x per jaar.
De oplage is 1400 exemplaren.

Redactie: G.J. Pouw, D.J. Braay en J.P. Kurver.

Redactie-adres: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars p/a Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden

Secretariaat: Het Gilde van Vrijwillige Molenaars Nieuwe Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen, tel. 02152-51695

Postgirorekening: 2144780 t.n.v.:
Het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Naarden

BESTUUR

Voorzitter: Dick-Jan Braay,
Koningsdiep 78, 1509 WE Zaandam, tel. 075-311639

Secretaris: Boudewijn van Weel,
Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen,
tel. 02152-51695

Penningmeester: Gerard Barendse,
Beatrixstraat 79, 2685 BH Poeldijk, tel. 01749-45580

Examencoördinator: Jan Spruit,
Molenviergang 8, 2761 BK Zevenhuizen,
tel. 01802-2613

Biotoopwacht: E. Smit, Esdoornlaan 61
1521 EC Wormerveer, tel. 075-283123

Gildeverzekeringen: Mevr. M. Mulder,
Veenhuizerkade 3, 1704 DK Heerhugowaard,
tel. 02207-13002

Bliksemafleidercontrole: D.J. Abelskamp,
Laan 1940-1945 nr. 2, 7231 GL Warnsveld

Ledenadministratie: Mevr. E.N. Pouw-Schipper,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel. 02159-45428

Contactpersoon voor de afdelingen:

Gerard Sturkenboom,
Biss. Arnoutlaan 14, 5591 BL Heeze,
tel. 04907-2602

Publicaties/redactie: Gerrit Pouw,
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel.
02159-45428

Algemeen: Peter de Moes,
Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum,
tel. 035-215772

ADVERTENTIES

Voor bedrijven of instellingen, die materialen en/of diensten aanbieden welke direct of indirect te maken hebben met de molens, staat de mogelijkheid open te adverteren.
Advertentietarieven op aanvraag.

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook houtworm, boktor en zwam een uitgesproken voorliefde voor ons nationaal monumentenbestand.

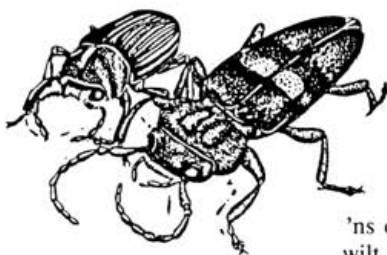
En waar uw belangstelling opbouwend is, gaan zij nogal afbrekend te werk.

Resultierend in schadeposten van miljoenen guldens. Voorkomen blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs helemaal niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil bij u langs komen voor inspectie. De kosten van deze inspectie zijn nul komma nul, waar ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor.
Samen veroorzaken ze voor miljoenen schade aan monumenten.

duidelijke tips over bescherming.

Vul de bon in en stuur 'm op. Ook als u eerst onze uitgebreide documentatie

'ns onder de loep wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?

☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan Rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.).
of bel gratis: 06-0226600

't GAANDE WERK

Vlak voor de kerstdagen, namelijk op 23 december jl. werden wij in kennis gesteld van het dodelijke ongeval dat ons lid Richard van Dompsele de dag daarvoor op de molen van Westkapelle was overkomen. Elders in deze Gildebrief leest u hier meer over. Het Gildebestuur heeft de familie schriftelijk haar blijk van medeleven kenbaar gemaakt en een afvaardiging van het Gilde was later in de week bij de crematie-plechtigheid aanwezig.

Verder treft u in deze Gildebrief de uitnodiging aan van de jaarvergadering die 6 april a.s. in Arnhem plaatsvindt. Zeker gezien het interessante middag-

programma verwachten wij deze dag een groot aantal Gildeleden.

Ook treft u in deze Gildebrief de bijgewerkte lijst van biotoopwachters aan. Speciaal hierbij graag uw aandacht voor de vacatures.

De bliksemafleidercontroleurs vertellen hun wetenswaardigheden van het afgelopen jaar in een verslag.

Dit en nog veel meer molennieuws treft u aan in deze Gildebrief.

Tot ziens op 6 april a.s. in Arnhem.

Dick Jan Braay, voorzitter

UITNODIGING VOOR DE LEDENVERGADERING VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

De ledenvergadering zal worden gehouden op **zaterdag 6 april 1991** in Hotel Haarhuis, Stationsplein 1 te Arnhem (tel: 085-427441).

Het bestuur stelt uw aanwezigheid zeer op prijs.

De agenda voor het **OCHTENDGEDEELTE** van de vergadering, dat om **10.30** uur zal beginnen, ziet er als volgt uit:

1. Opening door de voorzitter
2. Bestuursmededelingen
3. Vaststelling van de notulen van de ledenvergadering 1990, opgenomen in De Gildebrief 1/91
4. Jaarverslag van de secretaris over 1990
5. Financieel verslag van de penningmeester over 1990
6. Verslag van de Kascommissie
7. Benoeming van de Kascommissie
8. Rondvraag

PAUZE van ongeveer 12.00 uur tot 14.00 uur

Het programma van het **MIDDAGGEDEELTE** van de vergadering, dat om **14.00** uur zal beginnen, bestaat uit de volgende onderdelen:

- Een lezing van J. Hofstra uit Schraard over de manier waarop de poldermolens hun energie onttrekken aan de wind en weer afstaan aan het bemalingswerktuig (in dit geval de vijzel). Achtereenvolgens komen aan de orde: a) het wiekenkruis b) de schroef (vijzel) c) het rendement. Vooral de vijzel zal extra belicht worden.

- Een dia-lezing van J. den Besten uit Loenen a/d Vecht over het ontwerpen van een nieuwe bovenas voor de molen en het maken van de mal hiervoor.

- Vervolgens vertoont de heer J. de Waart uit Bunnik dia's van het gieten van deze as in de gietrij te Hardinxveld-Giessendam.

Sluiting van de vergadering omstreeks 17.00 uur.

Inleveren copy:

Voor de Gildebrief no. 2 (verschijningsdatum 15 juni 1991) dient Uw copy vóór 1 mei 1991 bij de Gildebrief-redactie binnen te zijn.

NOTULEN VAN DE LEDENVERGADERING VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

gehouden op zaterdag 7 april 1990 in Hotel Haarhuis te Arnhem

1. OPENING

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezige leden van het Gilde van harte welkom. Men wordt verzocht de presentielijst te tekenen en tijdens de vergadering niet te roken.

Er is bericht van verhindering ontvangen van E. Tijman, J. Coppens, J. Tigelaar, V. Vas Visser, B. van Uffelen, C. Boonstra, S. Mulder, de afdeling Overijssel en Marga en Herma Mulder.

2. MEDEDELINGEN

- ★ De eerste Gildebrief nieuwe stijl is onlangs uitgekomen, en het is verheugend dat er positief op de verandering is gereageerd.
- ★ Op 29 maart vond het jaarlijks overleg plaats met het bestuur van het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde. Er is besloten in 1990 weer een Korenmolenaarscursus te organiseren; op 13 september zal deze 13 weken durende cursus beginnen. Men kan zich voor de cursus aanmelden middels het inschrijfformulier in de Gildebrief. In verband met de afnemende belangstelling voor de korenmolenaarscursus hebben beide besturen besloten de cursus één maal in de twee jaar te organiseren.
- ★ De uitgave van een nieuwe Informatie, het Veiligheidsrapport van de Hollandsche Molen, laat nog op zich wachten. Het rapport is drukbaar, doch men heeft nog geen toezegging kunnen krijgen van een sponsor.
- ★ De Lesstofcommissie is doende om een nieuwe theoriecursus op te zetten. Uitgangspunt voor de cursus zijn de Richtlijnen voor het examen van De Hollandsche Molen, de verschenen Gilde-Informaties en de Lesbrieven van de Stichting Vrienden van de Gelderse Molen. Gedacht wordt aan een losbladig systeem dat in gedeelten zal worden uitgegeven.
- ★ Het bestuur heeft financiële reserveringen gedaan voor een nieuwe Gilde-folder. Jan Kurver heeft zich bereid verklaard een ontwerp van de folder te maken.
- ★ Sinds de Contactdag '89 zijn de afdelingsbesturen in het bezit van een Handboek Afdelingsbesturen, waarin alle regelingen en afspraken (Statuten en Huishoudelijk Reglement, Richtlijnen voor het examen, verzekeringsvoorwaarden, enz.) zijn opgenomen.
- ★ De financiële regeling voor de afdelingen is gewijzigd naar aanleiding van het toenemend aantal geslaagde leden. Iedere afdeling kan aanspraak maken op een vast bedrag met daarboven een bedrag naar verhouding van het aantal leden (geslaagd en in opleiding) in de regio.

Eerder was het variabele bedrag gebaseerd op het aantal leden in opleiding.

- ★ Er is een nieuwe versie van het molenaarscontact opgesteld, waarin aanpassingen zijn gemaakt die het met meerdere gediplomeerde molenaars op een molen werken regelen. De eerder opgestelde contracten blijven van kracht, zolang de situatie op de molen ongewijzigd blijft.
- ★ In het eerste kwartaal zijn er reeds 470 persoonlijke ongevallen verzekeringen afgesloten. Het aantal afgesloten WA-plus verzekeringen neemt toe; op dit moment zijn er door Marga Mulder 387 polissen uitgeschreven.
- ★ Op 29 september 1989 vond er oriënterend overleg plaats met het bestuur van het Gild Fryske Mounders. Na een periode van 10 jaar wordt er nu - op initiatief van het GFM - weer gesproken over de situatie in Friesland. Het bestuur heeft te kennen gegeven de relatie met het GFM te willen verbeteren en hoopt dat het overleg vruchtbaar zal zijn.
- ★ Het bestuur heeft overleg gevoerd met de Provincie Gelderland naar aanleiding van de plannen om in Gelderland met een verkorte opleiding tot vrijwillig molenaar van start te gaan. Het doel van deze opleiding is om op korte termijn molenaars op te leiden voor langdurig onbemande molens. Het bestuur heeft bezwaar tegen de beperkte opleiding, en zal gebruikmaking van haar faciliteiten (verzekering, instructeurs en instructiemateriaal) ten behoeve van de verkorte opleiding niet toestaan. Het Gilde houdt vast aan de Richtlijnen voor het examen van DHM, die zij als minimale voorwaarde ziet voor het deskundig bedienen van een monumentale molen. Het Gilde heeft een half jaar de tijd gekregen om - in samenwerking met het afdelingsbestuur - iets te doen aan de vacatures. Inmiddels zijn er in andere provincies ook ideeën geopperd om door het verlagen van het niveau van de opleiding meer molenaars te krijgen. Het Gildebestuur vindt dit geen goede ontwikkeling.
- ★ Op 12 april aanstaande zal het bestuur de problematiek van de verkorte opleiding/ het tekort aan molenaars aan de orde stellen tijdens het jaarlijks overleg met het bestuur van De Hollandsche Molen.
- ★ De jaarlijkse excursie van het bestuur zal dit jaar op 27 en 28 april worden gehouden. Na het bijwonen van een contactavond zal een bezoek worden gebracht aan een aantal molens in Noord-Holland.
- ★ De voorzitter vestigt de aandacht op een aantal stands, waarvan de stand voor molen "Landzigt" te Zuid-Beierland, slachtoffer van de januari-storm, speciale aandacht verdient. Daarnaast zijn er de stand van de Werkgroep De Nationale

Molendag, de boekenstand van het GVM en dergelijke.

- ★ Tot slot roept de voorzitter de aanwezigen op tot het betuigen van adhesie met een actie voor het behoud van de molens in de Belgische plaats Geel.

3. NOTULEN JAARVERGADERING 1989

De notulen van de Jaarvergadering, d.d. 8 april 1989 zijn opgenomen in De Gildebrief 1/90.

De heer B. Slooten informeert naar de brieven, waarin de moleneigenaren gewezen worden op het belang van het bedienen van de molen door een gediplomeerde vrijwillige molenaar. Er is nog geen actie ondernomen. Dit punt staat op de agenda van het overleg met het bestuur van De Hollandsche Molen.

Vervolgens worden de notulen vastgesteld.

4. JAARVERSLAG VAN DE SECRETARIS

De vergadering gaat accoord met het jaarverslag over 1989, zoals dat werd voorgelezen door de secretaris. Het verslag wordt opgenomen in De Gildebrief 2/90.

5. FINANCIËEL VERSLAG OVER 1989

De penningmeester geeft een toelichting op het financiële overzicht zoals dit in De Gildebrief is opgenomen.

6. VERSLAG VAN DE KASCOMMISSIE

De Kascommissie, bijeen op 27 maart 1990, heeft de boekhouding van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars over het boekjaar 1989 gecontroleerd en in orde bevonden. De Kascommissie stelt voor de penningmeester te dechargeren, met vermelding van de waardering voor de nauwkeurig gevoerde financiële administratie.

In de commissie hadden de heren C. Boonstra, F.J. Gundlach en V. Vas Visser zitting.

7. BENOEMING KASCOMMISSIE

De heer V. Vas Visser is na drie jaar aftredend. Het bestuur stelt voor de heer Franken als zijn opvolger te benoemen. De vergadering neemt de voordracht over.

De Kascommissie bestaat uit de heren Boonstra, Franken en Gundlach.

In de reserve-kascommissie heeft de heer J. Tigelaar nog zitting; de heer C. Stokman heeft zich teruggetrokken. In de twee ontstane vacatures wordt voorzien door de benoeming van de heren Buys en Oosterhuis.

8. BESTUURSMUTATIES

Jan Spruit is na een periode van vier jaar aftredend; hij stelt zich herkiesbaar. Het bestuur stelt voor de heer Spruit te herbenoemen. De vergadering gaat accoord met de herbenoeming van de examencoördinator.

Gerbrand de Vries heeft, na 12 jaar bestuurslid te zijn geweest, te kennen gegeven tussentijds af te willen treden. Het bestuur stelt voor Peter de Moes als zijn opvolger te benoemen.

De heer R.H. Verkerk merkt op dat De Gildebrief op de laatste dag van de aanmelding van tegenkandidaten werd ontvangen, en de gebruikelijke termijn (uiterlijk twee weken voor de ledenvergadering) voor kandidaatstelling niet aanwezig was. Hij is van mening dat er geen goede procedure is gevolgd. Dick Jan Braay stelt dat het bestuur in eerste instantie de belangstelling van geschikte kandidaten heeft gepeild bij de afdelingsbesturen. Om de termijn van aanmelding toch te kunnen handhaven zal de sluitingsdatum voor de kopij worden vervroegd. Vervolgens gaat de vergadering accoord met de benoeming van Peter de Moes als opvolger van Gerbrand de Vries.

Voordat de voorzitter Gerbrand de Vries bedankt voor het vele werk dat hij voor het Gilde heeft verzet, wordt er een beeld geschetst van een molenvriend in hart en nieren.

Gerbrand de Vries werd tijdens de najaarsvergadering op 1 oktober 1977 in Hotel Bellevue te Assen gekozen als opvolger van Jan Wengelaar. In het bestuur was Gerbrand - naast vice-voorzitter - vooral belast met de biotoopzaken, waarmee hij zich uiteindelijk beroepsmatig bij De Hollandsche Molen is gaan bezighouden. Als biotoopman trok hij met "zijn driepoot" (molenbehoud, vrijwillig molenaar en biotoop) door het land om de bedreiging van de molenbiotoop tegen te gaan.

Daarnaast zag hij kans om in zijn vrije tijd niet alleen als vrijwillig molenaar te fungeren op molen "De Kat" te Uitgeest, doch tevens een aantal bestuursfuncties te bekleden in molenorganisaties.

Tot op het laatste moment heeft Gerbrand zich bemoeid met Gildezaken, alsof hij zelf nog niet beseffen kon dat hij binnenkort het bestuur zou verlaten. Als troost mag gelden, dat hij heeft toegezegd het GVM in biotoopkwesties met raad en daad te zullen bijstaan, en lid te willen blijven van de Lesstofcommissie.

In zijn dankwoord benadrukt Gerbrand dat er ook andere dingen dan molens van belang zijn. Hij heeft een hekel aan half werk, en dient derhalve een keuze te maken tussen de vele activiteiten. Met veel plezier kijkt de scheidende vice-voorzitter terug op de periode tussen Assen '77 en Arnhem '90. Hij dankt het bestuur en de leden voor de plezierige samenwerking en het vertrouwen.

9. RONDVRAAG

★ De heer B. Slooten complimenteert het bestuur met de nieuwe Gildebrief. Tevens roept hij de aanwezigen op om - omwille van de statistiek - hun handtekening te plaatsen op de presentielijst.

★ De heer G. van Baardwijk vraagt of er niet iets mis is met de opleiding als er van de 48 kandidaten slechts 29 slagen voor het diploma. Hij snapt niet dat het bestuur zich afzet tegen de verkorte opleidingen; als de leden na zoveel moeite te hebben gedaan niet slagen, dan ligt dat volgens hem aan de opleiding.

De voorzitter antwoordt dat het GVM een statuut met De Hollandsche Molen heeft ondertekend, waarin de exameneisen zijn omschreven. Het Gilde kan dus niet zelfstandig aan de opleiding tornen. Het diploma heeft kwaliteit waar niet aan getornd dient te worden. Daarnaast ontstaat er onduidelijkheid door het uitgeven van verschillende diploma's.

Op de vraag wat dan de oorzaak is van het zakken van de kandidaten, stelt de voorzitter dat de proefexamencommissie een betere selectie moeten maken van de kandidaten. Doormiddel van de proefexameninstructiedagen probeert het bestuur het slagingspercentage te verhogen.

- ★ De heer Van Dijk zegt dat de afdeling Groningen niet blij is met het idee om in Groningen met een verkorte opleiding van start te gaan. Hij is wel van mening dat het tekort aan vrijwillige molenaars dient te worden opgeheven. Immers wanneer er weer molenaars zouden zijn, dan zouden er meerdere molens vaker kunnen draaien dan nu het geval is. De oproep in "De Zelfzwichter" heeft nog geen reacties opgeleverd. Van Dijk denkt dat de gezakte kandidaten geen zin meer hebben om nog eens examen te gaan doen. Volgens Dick Jan Braay verdient het aanbeveling de gezakte kandidaten te motiveren om herexamen te gaan doen. De opleiding is haalbaar gebleken voor gemotiveerde mensen, die na het behalen van het diploma ook lange tijd op de molen actief zijn.

- ★ De heer De Jong is van mening, dat de mensen die van de VUT-regeling gebruik hebben gemaakt bij de opleiding betrokken zouden moeten worden. Voor deze groep zijn de vereiste 150 lesuren een bezwaar; een verkorte opleiding zou uitkomst bieden.

De voorzitter merkt op dat van de gediplomeerde, vrijwillige molenaar verwacht wordt dat hij veel langer op een molen actief zal zijn.

Gerrit Pouw benadrukt dat de molen eigendom van de gemeenschap en van grote waarde is. Om aan meer molenaars te komen is het niet nodig de drempel van de opleiding te verlagen; een wervingscampagne op de televisie leverde destijds 150 nieuwe leden op, waarvan er nu nog slechts 1 actief is.

In Brabant geldt volgens de heer Verkerk dat de molenaar bij een molen blijft. Hier zou de verkorte opleiding voor een bepaalde molen volgens hem een uitkomst zijn.

De voorzitter sluit de discussie af met de constatering dat de plannen om de hoeveelheid molenaars snel te doen toenemen door de opleiding te verkorten afbreuk doen aan de kwaliteit van het diploma.

- ★ De heer Zinkweg wil weten wat de bemoeienis van het bestuur is inzake het nieuwe modelcontract van De Hollandsche Molen. Hij vindt het een vreemde zaak, dat er van wordt uitgegaan dat er een hiërarchie bestaat indien er meerdere molenaars op een molen werkzaam zijn. Dit is niet in het belang van de molenaars. Volgens

Dick Jan Braay zijn de aanpassingen in het contract aangebracht op verzoek van het GVM. Hij geeft het woord aan Eric Zwijnenberg, die betrokken was bij de totstandkoming van het contract.

De heer Zwijnenberg merkt op dat het - op juridische gronden - niet mogelijk is gebleken om uit te gaan van twee gelijkwaardige molenaars. In het contract is nu sprake van een hoofdmolenaar en een molenaar, waarbij de eerste niet altijd aansprakelijk is.

De heer Valkenhof maakt als beroepsmolenaar op een molen, terwijl er ook vrijwillige molenaars op de molen actief zijn. De Hollandsche Molen wil het contract voor beide partijen niet ondertekenen, omdat de situatie juridisch onoverzichtelijk zou zijn.

De heer Perfors zegt dat de ARBO-wet ook van toepassing is op de situatie op een molen. In de wet wordt slechts één persoon verantwoordelijk gesteld.

De heer Tienstra is van mening dat het modelcontract niet zaligmakend is. Hij heeft zelf een contract opgesteld met de Stichting De Bolwerksmolen, dit kunnen andere molenaars ook doen indien De Hollandsche Molen het contract niet wil ondertekenen. Afsluitend stelt de voorzitter dat iedereen vrij is om zelf een contract op te stellen en te ondertekenen.

- ★ De heer Hellings is er voorstander van dat de kandidaten voor het examen eerst op hun gemak worden gesteld. Hij is van mening dat de houding van de Examencommissie bepalend kan zijn voor het slagen.

Verder wil de heer Hellings weten waardoor het ongeluk met molen 'Landzicht' te Zuid-Beierland heeft kunnen gebeuren. Hij vindt het jammer dat de oorzaak niet bekend is gemaakt.

Jan Spruit vertelt het verhaal van de molen die ten gevolge van de januaristorm door brand verwoest werd. Dat de molen op de bewuste dag draaide was voor de omwonenden geen vreemde zaak, dat gebeurde immers regelmatig. Alle veiligheidsmaatregelen waren getroffen. Volgens Spruit verdient het aanbeveling de brandweer te leren kruien.

- ★ De heer Nielsen weet te melden dat in Gelderland een evaluatie is gemaakt van de punten waarop de kandidaten zakken. Hij vraagt zich af, of deze onderdelen als gelijkwaardig behandeld dienen te worden. In verband met de bestaande problemen zou een andere beoordeling kunnen worden overwogen.

De voorzitter vindt dit een zaak voor de Examencommissie. Hier heeft het Gildebestuur geen zeggenschap in.

Naar aanleiding van de bestuurswisseling vraagt de heer Nielsen zich af, waarom het bestuur zolang gewacht heeft met het naar buiten brengen van de vacature. Bestuurswisselingen zijn toch voorspelbaar?

De voorzitter is het ermee eens dat de bestuurstermijn (4 jaar) vast staat, doch Gerbrand de Vries is tussentijds afgetreden. Ten gevolge

van de late verschijningsdatum van De Gildebrief is de aanmeldingstermijn te kort geweest, iets waar in volgende gevallen op gelet zal worden. Doorgaans wordt op de jaarlijkse Contactdag van het Gilde in oktober al melding gemaakt van bestuursmutaties, zodat uit de afdelingsbesturen kandidaten kunnen worden voorgedragen.

- ★ Gerard Sturkenboom maakt de aanwezigen nogmaals attent op de actie voor de molens in de gemeente Geel.

Niets meer aan de orde zijn sluit de voorzitter, onder dankzegging voor de positieve bijdrage aan de discussie, het ochtendgedeelte van de vergadering.

MIDDAGPROGRAMMA

Het middaggedeelte van de ledenvergadering bestond uit drie onderdelen:

Hout in de molenbouw

De heer L. Vellekoop, molendeskundige van de provincie Zuid-Holland, hield een lezing over de

verschillende houtsoorten die gebruikt worden in de molenbouw. Aan de hand van houtmonsters en lichtbeelden werden de eigenschappen en kenmerken van de houtsoorten belicht.

Schade door houtworm en boktor in molens

In een door de heer Van Kempen (Rentokil) verzorgde dialezing werd aandacht besteed aan de bestrijding van insecten in hout, en werd vervolgens in gegaan op de mogelijke bescherming van de houten molenonderdelen.

Gewapende kunststofconstructies in molens

De heer Haasdijk (Renofors) gaf, geïllustreerd met dia's, een indruk van de mogelijkheden om met behulp van kunststof houten constructies te rehabiliteren.

Na een woord van dank aan de heren Vellekoop, Van Kempen en Haasdijk sluit de voorzitter de vergadering.

106 personen tekende de presentielijsten.

B.A. van Weel, secretaris

Balans per 31 december 1990 (x f 1,--)

Activa	31-12	1-1	Passiva	31-12	1-1
Duurzame middelen:			Schulden:		
Artikelen	6.000	7.000	Vooruitontv. contributie	12.051	8.912
Mater. bliksem	100	100	Vooruitontv. verz.	7.067	6.045
Kantoormachines	1.406	2.356	Porto, verzendkosten	1.099	1.108
Comp. programma	1	100	Biotoopwacht	554	638
Liquide middelen:			Drukwerk, stencils	8.821	7.386
Girorekening	11.254	8.679	Kantoorbehoeften	27	24
Renterekening	16.534	14.902	Reiskosten	972	764
Girorek. verzek.	14.766	6.474	Contactdag	256	237
Renterek. verzek.	8.916	7.523	Bijdr. aan afdelingen	2.631	2.521
Vorderingen:			Doorbet. schade-uitk.	5.400	495
Te ontv. rente	657	641	Telefoon	85	20
Opbr. advertenties	1.240	740	Doorbet. verz.gelden	377	145
Vooruitbet. entree	-	261	Representatiekosten	45	-
Uitgeleende gelden:			Bliksemafl. controles	27	-
Cursuscommissie	3.665	3.665	Kosten entreepakket	39	-
			Public relations	1.200	-
			Eigen vermogen:		
			Fonds ongedekt risico	6.175	6.625
			Biotoopfonds	3.812	3.592
			Kapitaal	13.901	13.929
	64.539	52.441		64.539	52.441

Winst- en Verliesrekening over 1990 (x f 1,--)

	Begroot 1990	Werkelijk 1990	Begroot 1991
ONTVANGSTEN:			
Contributies	35.000	39.597	40.000
Verzekeringspremies	23.000	23.812	23.000
Ontvangen rente	800	1.326	800
Verkoop artikelen	4.000	4.019	5.000
Opbrengst advertenties	400	640	1.000
Subsidie WVC	-	2.456	-
Giften	-	500	-
	63.200	72.350	69.800
UITGAVEN:			
Vergaderkosten	1.000	571	1.000
Porto, verzendkosten	5.500	5.842	5.500
Drukwerk, stencils e.d.	20.000	25.925	25.000
Kantoorbehoeften	200	94	200
Reiskosten	3.500	3.794	4.000
Ledenadministratie	500	374	500
Contactdag	1.300	875	1.300
Bijdragen aan afdelingen	5.500	5.602	8.000
Verzekering (collect. WA)	4.100	4.283	4.500
Doorbetaling verzekering	21.500	19.497	21.500
Kosten i.v.m. verzekering	700	588	700
Telefoon	200	173	200
Kosten entrepakket	700	989	700
Representatiekosten	400	105	400
Huur opslagruimte	350	227	350
Bliksemafleidercontroles	1.200	1.239	1.700
Public relations	1.200	1.200	3.500
Contributie NCM	50	50	50
Afschrijvingen	-	950	-
Theoriecursus	-	-	4.000
	67.900	72.378	83.100
RESULTAAT	-/- 4.400	-/- 28	-/- 13.300

CURSISTEN OPGELET!!!

De molenaar van wipmolen "Het IJzeren Veulen" te Hellouw houdt in de week van 21 t/m 27 juli 1991 een *instructieweek*.

De afgelopen jaren is gebleken, dat dit een zowel leerzame als gezellige week is!

"Het IJzeren Veulen" is een bewoonde wipmolen

in de Tielerwaard uit 1874. Vlucht 27,30 m. Hij staat langs de A15 tussen Gorinchem en klaverblad Deil. De molenaar is instrukteur van het Gilde, u kunt uw maalboekje dus meenemen.

Voor opgave en inlichtingen:
J. Knegt, Zeek 6, 4174 LH Hellouw
Tel. 04188 - 1840

EEN PRACHTIGE HOBBY WREED TOT EEN EINDE GEKOMEN

Zeer velen van ons Gilde werden net voor de Kerstdagen opgeschrikt door het bericht dat er een noodlottig ongeval had plaatsgevonden op de molen van Westkapelle op het eiland Walcheren.

Op molen "De Noorman" was Richard Dompseleer tijdens het malen met de molen in de kap door de raderen gegrepen en daarbij omgekomen. Verslagenheid was het gevolg, vooral onder de vrijwilligers in onze afdeling Zeeland. Dit bleek vooral duidelijk uit de grote belangstelling tijdens de rouwdienst voorafgaande aan de crematie. Er ontbrak

letterlijk bijna niemand en zelfs een delegatie uit Belgisch Vlaanderen was aanwezig.

Het is uiterst moeilijk om in zo'n geval de juiste woorden te vinden ter nagedachtenis van Richard, wij sluiten ons dan ook volledig aan bij de wel gekozen woorden van de Burgemeester van Westkapelle, de heer H.A. van Maldegem.

Familie, dames en heren,

Een droevige gebeurtenis brengt ons bijeen. Mensen die elkaar zelfs niet eerder ontmoet hebben, elkaar niet of nauwelijks kennen, verenigd om afscheid te komen nemen van Richard van Dompseleer. En ondanks dat kunnen we elkaar enigermate tot steun zijn. Steun die zeker nodig is bij dit zo onverwacht heengaan van Richard. Steun aan zijn vader, moeder, broers en vriendin.

Op zo'n moment als dit ga je even terug in de tijd. Zie je Richard in overall op klompen op de gaanderij van de molen staan. Een zwaai en een groet kon er voor iedereen af en een weerwoord was soms reden voor een grap.

Amsterdamse humor was hem niet vreemd.

Wat zeker niet wil zeggen dat hij niet serieus kon zijn. Begon maar over molens, over zijn molen "De Noorman", dan was hij zeer serieus, wist vele details en kon je lange tijd bezig houden.

Zijn dood zal zeker ook een schok teweeggebracht hebben in de molenaarswereld. Het zijn immers mensen die sterk aan elkaar hangen. Niet verwonderlijk als je zo dicht bij de natuur staat, er groeit dan al snel een grote saamhorigheid.

Richard voelde zich nauw verbonden met de molenaarswereld.

Naar de molenaars toe hoop ik dan ook dat dit ongeval hen zodanig zal beroeren, dat zij zich niet alleen blijvend Richard zullen herinneren maar ook zullen willen praten over de gevaren van hun beroep of hobby en met elkaar zullen discussiëren over de veiligheid daarin. Ook dan is Richard's verscheiden niet zinledig.

Hij leefde voor zijn molen, de molen werd hoe, macaber ook, zijn dood.

Richard beheerde met gemak en met een zekere lichtvoetigheid dat machtige mechaniek aangedreven door de wind. Vertoefde je in de molen, dan voelde je de kracht, de energie die dat voortbracht. Kracht en energie die, mits goed beheerd, aan leibanden liep en, indien niet goed beheerd, zou kunnen ontaarden in een tomeloze niet te stoppen krachtsexplosie.

Niet te stoppen denk je dan. Inderdaad ook niet te stoppen toen Richard zijn fataal ongeluk overkwam. Hoe kon zo iets bij zo'n vakman gebeuren, vraag je je dan af, zullen familie en vrienden zich afvragen.

Het antwoord zullen we nimmer weten. Is mis-

schien ook niet belangrijk. Het kan Richard niet meer tot leven brengen. Wat ons blijft is het aanvaarden van zijn dood. Dat zal moeilijk zijn, zeker voor zijn naasten. Nu heerst er dat intense verdriet om zijn heengaan.

Toch hoop ik dat inderdaad die naasten het verlies van Richard straks compleet, totaal aanvaarden. Als dat zo is, dan kunt u, familie Van Dompsele, weer onbevangen en met dankbaarheid in uw hart terugdenken aan Richard. Met dankbaarheid en liefde terugdenken aan die momenten van gezamenlijkheid. Aan de momenten dat gedachten werden uitgewisseld en misschien wel ruzie werd gemaakt, want ook dat hoort bij het leven.

Richard is niet meer, maar zijn leven is niet voor niets geweest. Niet voor zijn vader, moeder, broers en vriendin, niet voor zijn molenaarsvrienden, niet voor de mensen uit Westkapelle.

Slechts dat besef maakt het straks, na dit droeve moment, mogelijk zijn dood te aanvaarden.

Alleen al zijn inspanningen op en voor de molen rechtvaardigen zijn leven.

Zoals de molen al sedert de vorige eeuw bestaat, deel uitmakend van de geschiedenis van Westkapelle, zo zal Richard deel gaan uitmaken van de geschiedenis van zijn molen "De Noorman".

Richard, bedankt voor wat je voor ons was, voor wat je voor "De Noorman" was.

Moge Richard zijn ziel rust en vrede vinden.

Westkapelle, 28 december 1990

Gaarne hadden wij U persoonlijk willen bedanken voor Uw blijk van belangstelling bij het plotseling overlijden van onze innig geliefde zoon, broer, zwager en vriend

Richard Willem van Dompsele

Helaas is dit ons vanwege de vele reacties onmogelijk.

Uw medeleven, in welke vorm dan ook, is voor ons tot steun en troost geweest.

Onze hartelijke dank daarvoor.

Namens de familie:
J.W. van Dompsele

Middelburg, januari 1991

JAN KIERS

De telefoon rinkelt, je neemt hem op en een stem deelt je mee, dat Kiers op 8 februari is overleden.

Als je het bericht hebt genoteerd en er gevraagd is om hier enige aandacht aan te besteden, trekken in een snel tempo bepaalde herinneringen aan je geestesoog voorbij.

Hoe staat je deze zo markante figuur, want dat was Jan Kiers, voor ogen.

Op de voorgrond treedt dan het feit dat hij een waar vaderfiguur was, die op de meest onverwachte momenten en plaatsen, met zijn leerlingen ergens verscheen waar iets op molengebied te doen was.

Steunend op zijn wandelstok wees hij hen waarop gelet diende te worden, en vertelde vele wetenswaardige dingen. Geduldig luisteren kon hij ook naar de meest onmogelijke vragen en als antwoord daarop kwam dan een kort maar duidelijk antwoord.

Waren zijn pupillen zover dat hij dacht dat ze rijp waren voor het examen, dan stond hij ze bij tot op de bewuste dag. Jan Kiers was ter plaatse en slaagde een kandidaat dan straalde zijn hele gezicht. Zakte de kandidaat dan betrok zijn hele gezicht en straalde het een wereld van teleurstelling uit en vroeg hij zich werkelijk af wat "hij" nu verkeerd had gedaan.

Zijn leeftijd noopte hem om te stoppen met het doorgeven van datgene wat hij wist van de molen, maar dat gebeurde pas nadat hij echt zelf voelde dat het niet meer kon. Hij voelde dat doorgaan ten koste zou gaan van de leerlingen en dat was iets wat hij beslist niet wilde.

Er viel een gat in de kring van Overijsselse vrijwillige molenaars, maar men kon altijd nog terugvallen op Kiers. Nu laat Jan Kiers een leemte achter die niet of nauwelijks op te vullen is.

We zullen hem missen, maar zeker niet vergeten.

BLIKSEMAFLEIDER CONTROLE 1990

In het maartnummer van de Gildebrief in 1990 vermeldde we dat in 1989 32 molens waren gecontroleerd. Elf meer dan in 1988.

In 1990 blijkt dat we nog steeds in een opgaande lijn zitten, want er werden in het afgelopen jaar maar liefst 58 molens onder de loop genomen.

Hierbij dient wel vermeld te worden dat drie stichtingen hun molens lieten controleren, te we

ten de Stichting "De Zijper Molens", die 7 molens aanmeldde; de Stichting "de Utrechtse Molens" met maar liefst 19 molens, en de Stichting Groninger Molens met 3 stuks. Ook bij Stichtingen wordt het belang van een goede controle op de afleiderinstallatie dus ingezien!

Voor 1991 heeft de Vereniging vrijwillige molenaars van de Schermeer zich al weer aangemeld met 12 molens!

Niet alleen uit het westen en midden van het land, maar ook uit het noorden en oosten kwamen veel aanmeldingen. Opvallend is wel steeds dat uit Brabant, Limburg en Friesland zeer weinig aanvragen binnenkomen, terwijl Zeeland blijkbaar onkundig is van het bestaan van onze controleservice. Geen enkele aanvraag uit die hoek! Zuiderlingen, zijn jullie er echt van overtuigd dat de installatie zo goed in orde is?

Hoe waren de ervaringen van de controleurs in 1990?

Over het algemeen redelijk goed deze keer. Maar er waren ook uitschieters! Een advies luidde: Verandering van de gehele installatie! Commentaar overbodig!

Verder is zeer opvallend de vaak veel te hoge weerstand tussen de roeden onderling; ca. 20 maal genotuleerd met waarden die liepen van oneindig over 800 Ohm naar 421 Ohm, 134-83-44 naar 9,5 en 6,4 om er maar een paar te noemen. De

weerstand moet echter zo rond de 0,5 Ohm liggen!

Verder is de aardverspreidingsweerstand nogal eens aan de hoge kant, en ook de aansluitingspunten voor de klemmen op de ringleiding en roe zijn nogal eens vuil. Vrijwilligers, let op je zaak!

Ook het constateren van een kapotte kabel tussen roe en ringleiding mag natuurlijk niet voorkomen. Zo bleek dus ook weer in 1990 dat niet alle vrijwilligers de afleiderinstallatie in het door hen te verrichten onderhoud betrekken.

Enkele malen werd geadviseerd een stalen spruit of een stalen staart in het systeem op te nemen.

Over het verminderen van de weerstand tussen de roeden onderling en tussen roeden en askop is in het maartnummer van de Gildebrief 1990 e.e.a. geschreven. Ook hier kan de vrijwilliger zelf wel wat aan doen. Het advies voor het aanbrengen van een potentiaalbeveiliging is ook in diverse rapporten opgenomen. Hierdoor worden zware metalen onderdelen (bijv. een dieselmotor) en de elektriciteitsinstallatie in de afleiderinstallatie opgenomen.

1991

In 1991 gaan we weer gewoon door. Zo in april, als het weer wat vriendelijker wordt en de dagen wat langer, gaan de heren van de Winkel, Koens en Oostrom weer op stap.

Doel

Voor de nieuwelingen in ons midden nog even uitgelegd wat het doel is van de controle.

Ondergetekende,

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Telefoon:

vraagt hiermede een bezoek aan voor het controleren van de bliksemafleiderinstallatie van de molen:

Naam:

Adres:

Standplaats:

De molen is eigendom van:

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Nadere bericht van de regio-controleur wordt afgewacht.

Datum:

Ondertekening:

Het doel is: het opmaken van een volledig, onpartijdig en deskundig rapport over de toestand waarin de gekeurde installatie zich bevindt. De keuring is toegespitst op de specifieke eisen die een molen aan zo'n keuring stelt, en die bij controles door een installatiebureau vaak niet in acht worden genomen. (De overgangsweerstand tussen de roeden wordt bijv. vaak niet gemeten). De Gildekeuring werkt volgens de norm N.E.N. 1014. De keuringsperiode ligt zo tussen april en oktober. Reparaties worden NIET verricht. Dat is werk voor de installateur!

Omdat de keuring gratis is en als service van het Gilde aan zijn leden moet worden gezien is het noodzakelijk dat de te controleren molen bemalen wordt door een Gildelid.

Gang van zaken bij aanvraag en controle

De aanvragen kunnen na het verschijnen van deze Gildebrief worden verzonden naar de coördinator door de vrijwillige molenaar, die dus lid moet zijn van het Gilde, via het hieronder afgedrukte formulier.

Het is van belang dat ALLE gevraagde gegevens, zoals de adressen van molen, moleneigenaar en vrijwilliger, en ook de telefoonnummers worden doorgegeven! Dit i.v.m. het gemakkelijk vinden van de molen en het opnemen van contact van de controleur met de vrijwilliger.

Daarom moet de aanvraag ook **SCHRIFTELIJK** worden ingediend. Het adres van de coördinator is: D.J. Abelskamp, Laan 1940-1945 no. 2, 7231 GL Warnsveld.

Vermelden:

- a. naam, adres en telefoonnummer van de vrijwilliger.
- b. het adres van de molen.
- c. naam en adres van de eigenaar (i.v.m. toezending rapport).

De aanvragen worden per regio gebundeld, zo mogelijk in groepjes van 4 molens bij elkaar in de buurt, zodat zo'n groep op één dag door de controleur kan worden afgewerkt. (Tijd en kostenbesparing). De aanvragen worden door de coördinator aan de regio-controleur toegezonden.

Afspraak controledatum

De regio-controleur maakt telefonisch een afspraak met de vrijwillig molenaar over datum en tijd van het controlebezoek. (Vandaar het belang van opgave van het telefoonnummer). De vrijwilliger dient bij het controle bezoek aanwezig te zijn i.v.m. het "doorhalen" van het gevlucht.

Verzending Meetrapporten

De regio-controleur stuurt de meetrapporten naar de coördinator vermenigvuldigt het rapport en

MOGEN WIJ HET EVEN MET U HEBBEN OVER HET GEZICHT VAN UW BEDRIJF?

Wilhelmina levert bedrijfskleding in vele uitvoeringen, modellen en materialen. Maar ook effectmatten, poetsdoeken, kleefzwabbers en handdoek- en zeepautomaten. Afname van deze producten en nog vele andere in combinatie met Wilhelmina's unieke huurservice geeft u de zekerheid van altijd schoon en compleet materiaal. Want zeg nu zelf, een onverzorgd bedrijf dat is toch zeker geen gezicht.

Wilhelmina werkt aan schoner werken.

Wilhelmina Textielreiniging bv
Kanaaldijk Zuid-West 9
5706 LD HELMOND
Tel. 04920-35820

Wilhelmina

werkt aan schoner werken

stuurt copieën naar de moleneigenaar, de vrijwilliger en naar de Hollandsche Molen en houdt zelf een afschrift voor het archief.

Een goed werkende bliksemafleider kan van levensbelang zijn voor uw molen. Ook in 1990 is tenminste weer een molen door blikseminslag zwaar beschadigd.

Een goede onpartijdige en deskundige keuring wordt u (gratis) aangeboden door het Gilde. Maak er gebruik van. Wij wachten op uw aanvragen!

De coördinator, D.J. Abelskamp

P.S. In het volgende nummer komen we nog uitgebreid op dit onderwerp terug.

BOMEN VERSUS MOLENS

Op 25 januari 1991 ontving de vereniging De Hollandsche Molen een belangrijke brief van Koningin Beatrix. Deze brief was een antwoord op het Kroonbezwaar tegen een bestemmingsplan waarin te weinig met de belangen van de in het geding zijnde molens werd rekening gehouden. De vereniging diende dit bezwaar bij de Raad van State in juli 1989 in.

Eenmaal per half jaar verschijnt er in het blad "Molens" van De Hollandsche Molen, nieuws over alles wat met de molenbiotoop te maken heeft in de rubriek "Van hoge bomen en te weinig wind". Maar omdat niet ieder Gildelid tevens lid van De Hollandsche Molen is, missen zij deze informatie. Het bovenstaande schrijven leek ons van dermate groot belang dat wij op deze plaats hieraan speciale aandacht willen schenken.

Wat was er aan de hand?

Zoals er in het Westen van ons land steeds minder boeren zijn die nog rendabel koeien kunnen houden, zo zijn er in het Oosten en Noorden boeren die afzien van verdere produktie van aardappelen. Dat betekent ook voor de toekomst een grote verandering van ons landschap. Want als er geen koeien meer op onze weilanden zullen lopen en men wil het land niet braak laten liggen dan moet er dus iets anders mee worden gedaan. Nu zijn er al vele oplossingen voor dit "probleem" gevonden. Er komt huizenbouw, men legt wegen aan, er komen golfbanen of sportvelden en ga zo maar door. Als er in de buurt een molen staat, komt die zeker door al deze veranderingen in gevaar. Een nieuw fenomeen is het aanleggen van produktiebossen. Dat is meteen goed voor het milieu, zo redeneert men. Zo ook in de Groninger gemeente Oosterbroek. Op hele grote stukken land zou bosaanplant plaats moeten vinden. Het prachtige open Groninger land zou totaal van karakter veranderen. Drie molens waren in dit gebied al van verre te zien. Het betreft de stellingmolen "De Noordstar" te Noordbroek, en twee grondzeilers "De Zeldenrust" en de te restaureren Noordermolen.

Wat deed de gemeente?

De gemeente waardeerde de aanwezigheid van de molens. Zij hield dus rekening met deze molens. In het bestemmingsplan werd een cirkel van 300 meter om de molens getrokken waarbinnen alles moest blijven zoals het was. Buiten deze cirkels zou een produktiebos aangeplant moeten worden. De meesten onder ons weten dat zo'n bestemmingsplan ter visie wordt gelegd gedurende één maand. In die termijn kunnen bezwaren bij de gemeente worden ingediend. Als we dat binnen die termijn niet doen dan verliezen we al onze rechten. Als we te laat zijn, wordt ons bezwaar niet-ontvankelijk verklaard en zijn we ook uitgepraat. Op het laatste nippertje kwam De Hollandsche Molen in aanraking met het plan, er waren nog enkele dagen te gaan. Direct maakte zij bezwaar tegen de bosaanplant. Want stelt u zich eens voor! Op driehonderd meter vanaf een grondzeiler een boswand die wel 25 tot 30 meter hoog kan worden. Daarbij wordt de belevingswaarde sterk gereduceerd. Daar kwam nog bij dat de aanplant westelijk van de molens zou plaatsvinden. Omdat alles op het laatste moment bekend werd, werd volstaan met een kort briefje waarin stond dat er bezwaar werd aangekend en dat er later uitvoeriger op zou worden teruggekomen. Voor de onderbouwing van het bezwaar was meer tijd nodig. Nadat dit eveneens bij de gemeente was ingediend, verklaarde deze het bezwaar ongegrond. Daar moeten we nooit vreemd van opkijken, alles werd immers voorgekookt bij de provincie en het leek voor de gemeente dus een beklonken zaak.

Wat deed de provincie

In het Ambtelijk Vooroverleg was een en ander reeds uitvoerig met de gemeente besproken. Onze argumenten om niet zo dicht bij de molens een bos aan te planten, maakten dan ook niet zoveel indruk. Ook het provinciaal bestuur zij nee tegen onze alternatieven en verklaarde ook de bezwaren ongegrond.

Dan blijft er nog maar een ding over en dat is bezwaar aantekenen bij de Raad van State.

Wat deed de Raad van State?

We moeten er wel bij bedenken dat al deze bezwaren **binnen** de gestelde termijnen dienen ingediend. Eén dag te laat en er volgt een niet-ontvankelijk verklaring. Sinds het begin van de zaak was inmiddels ruim een jaar verlopen.

In juli 1989 werd het bezwaar ingediend. Het duurde tot juni 1990 voordat er bericht kwam. De hoorzitting zou in juli 1990 plaatsvinden. De hele bezwarenprocedure werd gevoerd in overleg met de stichting *De Groninger Molen*. Toen bleek dat de hoorzitting in de vakantie viel van de biotoop-medewerker van De Hollandsche Molen, was de voorzitter van de Groninger stichting bereid daar naar toe te gaan. We hadden inmiddels een beetje hoop gekregen. Want door de adviseur van de Raad van State werd uitvoerig geïnformeerd naar de motieven van ons bezwaar. Want wat had de Hollandsche Molen nu eigenlijk als alternatief gegeven?

Zij redeneerde aldus: In het open Groninger landschap dienen de *strengste* normen te worden gehanteerd. Dat betekent dat je de formule uit het boekje "De Inrichting van de Omgeving van Molens" op blz. 24, toegepast en daarbij uitgaat van de 95%-regel in een **Open** gebied. Rekening houdend met een altijd aanwezige mogelijkheid een compromis te moeten sluiten werd gesteld:

- voor grondzeilers een open ruimte om de molen met een straal van 1500 meter
- voor de stellingmolen een open ruimte van 750 meter.

Op de hoorzitting leken de argumenten van de gemeente niet sterk. We kregen er wat meer hoop op een positieve uitspraak voor de molens. En die uitspraak kwam op de bewuste dag de bus in glijden en wij werden als bezwaard in het gelijk gesteld.

Wat betekent dit nu?

In de eerste plaats een *blijvend goede windvang*

en een goed zicht op de in het geding zijnde Groninger molens.

Ten tweede is er weer een bouwsteen voor een *jurisprudentie* bijgekomen die ten voordele van de molens kan worden gebruikt. Want ook in Noord- en Zuid-Holland staan grote bedreigingen voor de molens voor de deur in verband met plannen voor aanplant van productiebossen. En als er ruimte is voor productiebossen is er ook ruimte om ruimte rond molens te realiseren!

Met deze Kroonuitspraak kunnen we straks andere plannen te lijf. Want waarom zou wat in Groningen geldt niet ergens anders ook gelden?

Ten derde leren we eruit dat we de moed om door te vechten **nooit** moeten opgeven. Zelfs de f 150,00 die vooraf betaald moet worden als we bezwaar bij de Kroon aantekenen, krijgen we terug als we in het gelijk worden gesteld. En hoe meer Kroonuitspraken er ten gunste van de molens zijn, hoe meer wapens we in handen hebben bij andere bedreigingen van de biotoop.

Daar komt nog bij dat de provincie zich bij een volgend geval nog eens extra zal bedenken wat zij doet. Het is natuurlijk niet leuk om op deze manier door een hogere instantie op je vingers te worden getikt.

Dan nog een algemene opmerking tot slot:

Laat iedere molenaar de plannen in de omgeving van zijn molen goed in de gaten houden. Hulp is bij de betreffende biotoopwachter te krijgen. Die kent de procedures en weet hoe en wanneer te handelen.

De bedreigingen van onze molens door planten of bouwen te dicht bij die molens, worden steeds groter. Laten we daarom onze waakzaamheid eveneens verhogen en voortaan niets meer aan het toeval overlaten.

GdV.

NIEUWS VAN DE BIOTOOPWACHT

Het aantal biotoopwachters-rayons in Nederland is in de periode 1 februari 1990 tot 1 februari 1991 gestegen van 162 naar **178**. Onder deze 178 zijn er momenteel 2 vakante rayons, terwijl 6 biotoopwachters meer dan één rayon bedienen.

Er werden 21 nieuwe mensen als biotoopwachters geworven, terwijl 6 wachters hun taak neerlegden. Onder deze 6 bevond zich ook Richard van Dompsele, die eind 1990 zo smartelijk om het leven kwam in de molen "De Noorman" in Westkapelle. Elders in dit nummer wordt aan dit gebeuren de volle aandacht gegeven.

Opnieuw zijn er veel rayons verkleind, resp. van grenzen veranderd, hetgeen ook leidde tot het geven van andere rayon-namen hier en daar.

In 1990 nodigde de Werkgroep Molenbiotoop, namens het Bestuur van "De Hollandsche Molen" alle biotoopwachters uit om naar totaal vijf vergaderingen met de Werkgroep te komen, te weten in Meppel, Ede, Roosendaal, Hoofddorp en Weert, uiteraard op vijf verschillende data. Een kleine 100 biotoopwachters gaven aan de uitnodiging gehoor. De avonden kenmerkten zich door levendige discussies, waar alle mogelijke onderdelen en kanten van deze (moeizame!) tak van de molenbescherming aan de orde kwamen.

De deskundigheid en betrokkenheid van de kant van de biotoopwachters maakten géén geringe indruk op de leden van de Werkgroep, speciaal bij de heren Joosten, Oosterkamp en Klooster (de "buitenleden" van de Werkgroep), voor wie dit de eerste kennismaking was met de werkers "in het veld". (Mogen er door hen nog vele "velden" behouden blijven!). Er kwamen vele goede adviezen uit het "veld" ter tafel, die door de werkgroep werden genoteerd, om uitgewerkt te worden.

In het blad "Molens" van de Hollandsche Molen heeft Gerbrand de Vries, de stafmedewerker van de Hollandsche Molen, die de belangrijkste rol in de biotoopbescherming vervult, al vele malen leerzame artikelen geschreven over praktijkervaringen in den lande met biotoopontluisteringen en de strijd, die daartegen gestreden wordt. Deze lectuur (titel: "**Hoge bomen en weinig wind**") bevelen we bij de biotoopwachters van harte aan. Als U ze goed leest en bewaart, kunt U daar later, in de eigen praktijk wellicht een zeer nuttig gebruik van maken, door er b.v. argumenten aan te ontleenen, die bij de plannenmakers nooit blijken op te komen!

Wat betreft de "advertenties": (Biotoopwachters gevraagd) zij hier vermeld, dat de rayons, waarvoor vorig jaar op deze plaats wachters werden gevraagd, op één na, alle voorzien zijn geraakt, zij het nog niet in alle opzichten in voldoende mate. Dan komen hieronder de advertenties voor 1991:

1. **Alphen a/d Rijn**. Dit is dan de "op één na", hierboven genoemd. Al zeker 5 jaar wordt in iedere eerste Gildebrief van het jaar geadverteerd voor deze **belangrijke molengemeente**. Hoe belangrijk? Kijkt u maar eens, wat dáár staat: De viergang van Aarlanderveen plus hun koren-collega "De Morgenster" in het dorp; de Dikke Molen; de Steekter Wip; de Vrouwgeest; de hoge meelmolen "De Eendracht". Welke in- of nabijwoner van Alphen meldt zich dáár voor?

2. **De "zak van Zuid-Beveland"**. Zo werd tot voor kort het gebied genoemd dat thans onder de naam: **Gemeente Borsele** is verenigd. In 6 dorpen van Borsele staan molens: Borsele zelf, 's Gravenpolder, Heinkenszand, Hoedekenskerke, Nisse en Ovezande. Is er een Zuidelijke Bevelander-molenvriend te vinden, die de molens op zijn eiland wil helpen beschermen? Aanmeldingen bij **Nel van Leyen**, Goes, tel. 01100 - 20585; of bij E. Smit (adres zie hieronder).

Dit waren de twee reeds **bestaande** rayons, die nu vakant zijn. Maar er is nog iets: Voor de volgende streken zoeken we nog extra biotoopwachters, om daarmee de bestaande rayons verder te verkleinen:

A. Iemand voor de molens van Ridderkerk (**Rijsoord!**), **Heerjansdam** en **Dordrecht**; of voor één of twee daarvan. Welke IJsselmonder voelt zich aangesproken?

B. Voor de gemeente **Ommen** in Overijssel, met zijn 4 molens.

C. Voor een streek, omvattende de gemeenten: **Groesbeek**, Ubbergen (**Kekerdome**), en **Heumen** (d.w.z. de Heumense molen, en de twee standerdmolens in **Neder- en Overasselt**).

D. Voor de molenrijke (13) gemeente **Alkemade**. Voor de huidige biotoopwachter, die Leiderdorp "doet" en daar ook woont, is Roelofarendsveen wel iets te uithuizig om goed te overzien. Van daar deze oproep tot een apart rayon: **Alkemade!**

E. In de gemeente **Zederik** (Z.H.) staat de zo bekende Hoekmolen van **Hei- & Boeicop**, benevens de Vliet- en de Bonkmolen van **Lexmond**. Hoewel Maarten Dolman, vanuit zijn IJsselsteinse "Windotter", zich heeft aangemeld om dit stuk Vijfheerenlanden uit de nood te helpen, doe ik bij deze toch nog een poging om een echte vijfheer of -vrouw de uitroep te ontlokken: "Maar dat kan ik toch óók!".

Wat de aanmeldingen betreft: Voor geval C (Groesbeek, Kekerdome, Heumen en de Asselten) kan men zich melden bij **Mevr. R. Overman-Dorrestijn**, Borculo. Tel. 05457-72363; of bij E. Smit. Voor alle andere gevallen bij:

E. Smit, Esdoornlaan 61, Wormerveer. Tel. 075-283123.

DE NEGENTIENDE NATIONALE MOLENDAG

Voor maar liefst de negentiende keer al, gaan we met z'n allen weer een Nationale Molen dag vieren. En wel op de 11e mei 1991. De goede lezers van onze Gildebrief zullen de vorige keer al begrepen hebben dat "er wat aan de hand is". We vroegen toen nl. aan de Gildeleden ons hun gedachten over de toekomst van de NM te schrijven.

Welnu, daar wordt je dan ook niet veel wijzer van, want molenaars blijken geen schrijvers te zijn! Totaal negen reacties ontvangen. En dat op een ledental van ca. 1200! De negen reacties zijn dan ook nog eens niet gelijklopend, dat is logisch.

De meest voorkomende gedachte was toch, dat we maar rustig op de tweede zaterdag in mei moesten doorgaan, maar dat kan dan best zonder ANWB.

Waarom wilden we juist nu wel eens weten wat er leeft onder de vrijwillige molenaars van Nederland?

Welnu, de laatste twee jaar is de samenwerking met de ANWB niet je dat geweest. Sommigen onder ons vonden dat altijd al, maar zo gemiddeld genomen was het toch waard om met die organisatie door te gaan, alleen al omdat er altijd een stukje in De Kampioen verscheen. En dat was goud waard.

Twee jaar geleden was het stukje in De Kampioen echter al niet veel zaaks meer, en de laatste keer stonden we er helemaal niet meer in, ondanks dat wij beslist wel kopij opgestuurd hadden. We hebben op 22 november in Den Haag een gesprek gehad met de ANWB. Er is een nieuwe projectleider aangesteld, die zich van de goede contacten die er waren niets aantrekt.

Er heerst nu een nieuwe zakelijkheid waarin wij niet meer passen! Men vraagt zich af wat men aan ons heeft. Publiceren zij wat voor ons, dan willen ze er wat voor terug. En dat kunnen wij natuurlijk niet!

We hebben er in de werkgroep uitgebreid over gepraat. De eerstvolgende keer gaan we rustig door op de tweede zaterdag in mei.

Heeft iemand plaatselijk heel goede contacten met de indelers van de fietsroute's, dan is er helemaal niets op tegen om zeer binnenkort gewoon binnen te stappen, en je molen aan te prijzen. Er zijn nl. route-indelers die beslist, net als wij, van molens houden. En voor het publiek blijft het zeer beslist een leuke combinatie. Dus, in 1991 gewoon op de tweede zaterdag in mei. Wat we daarna gaan doen zien we nog wel.

Derk Jan Tinga heeft weer een mooie affiche gemaakt. Er staat een wipmolen op, in de zeilen, en met een schep. De letters zijn weer in het bekende rood van de laatste jaren.

Iedere geslaagde vrijwilliger krijgt er weer drie stuks toegestuurd. We hebben de prijzen weer op het bekende peil weten te houden.

Een affiche plus sticker
verzonden in een koker

franko f 6,25

Affiche plus sticker in een envelop franko f 3,50
(met slechts één vouw er in).

Extra bij dit standaardpakket:

Extra affiches f 1,25 per stuk

Extra stickers f 0,60 per stuk

Ons gironr. is 2903693 t.n.v. Nationale Molen dag te Coevorden. De bestellingen worden pas na de voorjaarsvergadering van De Hollandsche Molen in Amsterdam, begin maart, verzonden.

Uiteraard staan we met onze "handel" ook weer in Amsterdam en in Arnhem op de div. voorjaarsvergaderingen.

We hebben al eens bewezen dat het zonder de Fietsdag ook best kan. In 1991 dus in ieder geval op dezelfde dag als de Fietsdag, dus een gezellige dag wordt het beslist!

En verder moet iedereen er nog maar eens diep over nadenken.

Werkgroep Nationale Molen dag, Bert van Uffelen

DE MOLEN ZOU ER MOE VAN WORDEN

We ontvingen een gestencild verslag over de Aner molen te Ane.

Molenaar op deze molen is Hans Petit. Hij laat geen gelegenheid voorbij gaan om zijn molen in de aandacht te brengen. Hij organiseert allerlei (soms de gekste) activiteiten om dat doel te bereiken. Hij probeert zo veel mogelijk mensen op de molen te krijgen en dat gaat niet zonder succes.

Het optreden als molenaar is Hans Petit op het lijf geschreven. Hij is eigenlijk schoolmeester, maar hij staat veel liever op de molen. Als kind was hij altijd al op molens te vinden. Het logische vervolg was natuurlijk dat hij de opleiding tot Vrijwillig Molenaar ging volgen. Nadat hij met de molen zelfstandig mocht draaien, was zijn drang om de molens onder de aandacht van anderen te brengen, niet meer te stuiten.

Een van zijn bijzondere activiteiten is het propagere van de molen aan nieuwbakken gehuwden. Er kwamen in 1990 al meer dan twintig paren. Als de molenaar het van tevoren weet zorgt hij voor vlaggen en initialen op de molen. Ook worden er verjaardagsfeestjes voor kinderen verzorgd, waarbij de molenaar zorgt voor molenkoeken en molensfjes.

De hoofdfunctie van de molen, het malen, wordt als eerste bezigheid beschouwd. Voor bakkers en slagers wordt elke week een kleine drie ton vermalen. Verdere plannen zijn om tesamen met zijn vrouw een winkeltje te beginnen. Ook wordt er gedacht aan het opzetten van allerlei cursussen. Ondanks zijn naam is Petit van plan er iets groots van te maken.

Het aantal bezoekers stijgt in 1990 tot 4000. De teller op de as staat op 110.517, terwijl het jaar nog niet om is. De oude electromotor kan ook weer worden gebruikt om te malen als er te weinig wind is. Tijdens de zomervakantie is de molen open van dinsdag tot en met zaterdag. Donderdags bakt men pannekoeken. Er is veel belangstelling van de zijde van de Regionale Radioomroepen. De molen ligt tevens aan de Picardtroute hetgeen ook extra bezoekers geeft.

Er wordt ook aan onderhoud gedaan. Het koppel blauwe stenen is onder veel publieke belangstelling gebild. Het tweede koppel stenen en een schudbuil zijn helemaal ingericht om boekweit te kunnen leveren aan patiënten die een glutenvrij dieet nodig hebben. Ook werd de molen aan de buitenkant geschilderd met behulp van een oude brandweeladderwagen van molenmakerij Vaags uit Aalten.

Alle activiteiten op de molen worden steeds gepubliceerd in de plaatselijke pers. Ook de introductie van Dinkelgraan wordt uitbundig gepubliceerd. Het gaat zelfs zo ver dat de vakantie van de molenaar en de molen in een advertentie wordt aangekondigd.

Aan de burgemeester wordt een eerste fietskaart-overhandigd. Tesamen met VVV-directeuren gaat men uiteraard fietsen. Met molendag staat de molen in de schijnwerpers. Het muziekkorps speelt. Met een vaststaande fiets kan men zijn eigen meel malen tussen echte molensteentjes. Er is een prijsje voor degene die het goede aantal omwentelingen van de molen raadt.

10.000 Nieuwe molenfolders worden gedrukt en verspreid onder recreatiebedrijven.

Een kast voor torenvalken wordt aan de molen geplaatst om kauwtjes en roeken op een natuurlijke wijze te verdrijven. Ook wordt er een verbinding tussen de buitenroede en de binnenroede gemaakt om de bliksem beter te kunnen afvoeren.

Acht scholen komen op bezoek. Verder nog een groep Duitse molenaars, VVV-delegatie, Scouting-groep, Europese jongeren, dames in huifkar, geestelijk gehandicapten, plattelandsvrouwen, gemeentepersoneel, etc. etc.

De molenaar heeft verder gesprekken met de gemeente over de windbelemmering, landschapsinrichtingsplan en voor de toekomst, bestemmingsplan.

Het is waarlijk niet gering daar in Ane. De molen zou er nog moe van worden...

K.

DE VLAAMSE DIALECTEN

In een serie boeken over het taalgebruik in Vlaanderen is een voor ons molenaars belangrijke uitgave verschenen, n.l. een uitgave betreffende het taalgebruik onder de molenaars.

Op overzichtelijke wijze worden de vele specifieke molenaarswoorden vermeld en verklaard. Deze verklaring gaat vergezeld van vele illustraties en foto's.

Het formaat van de uitgave is 16 x 24 cm met een totaal van 476 blz.

Zij die geïnteresseerd zijn kunnen het boek bestellen door een bedrag van 1600 BFr. over te maken op bankrekening 235-0450756-09 t.n.v. Drukkerij George Michels n.v., Corverstraat 13, te 3700 Tongeren, België.

Op de overschrijving dient vermeld te worden: "Woordenboek Vlaamse dialecten Nr. 9 afl. 5 De Molenaar".

VAN DE AFDELINGEN

Afdeling Friesland

Weercursus

Wij hebben de weerkundige, dhr. Piet Paulusma, bekend van zijn dagelijkse weerpraatjes voor radio Friesland, bereid gevonden om op de **maandag-avonden 8, 15, 22 en zo nodig ook nog op 29 april** een aantal causerieën over "het weer" te houden voor de gildeleden in Friesland. Hij zal daarbij het accent leggen op de korte-termijnvoorspelling, die voor molenaars in de praktijk zo belangrijk is. Deze bijeenkomsten zullen worden gehouden in **Motel Hardegarijp**, aanvang 20.00 uur.

Zowel leerling-molenaars als geslaagde molenaars kunnen zich hiervoor opgeven bij D. Kamminga, tel. 05116-3479.

De groep deelnemers mag niet groter zijn dan ongeveer 25 man. Mocht blijken dat er veel belangstelling is zodat dit aantal wordt overschreden, dan lijkt het ons alleszins redelijk dat bij de deelname voorrang wordt gegeven aan hen die binnen niet al te lange termijn examen moeten afleggen. Wij zijn echter gaarne bereid om in dat geval de heer Paulusma te vragen om een tweede serie causerieën te houden. Dat zal dan echter vermoedelijk niet eerder kunnen dan in het komende najaar of in het volgende voorjaar.

Bestuur afdeling Friesland

Overig Nieuws

Evenals vorig jaar is er ook dit najaar weer met een wekelijkse theorie-avond van start gegaan in de gemeente Menaldumadeel; de lessen worden wederom gegeven door Waling Hofkamp. Hoewel deze vrijdagse theorie-avonden worden gehouden in het kader van de opleiding van het Gilde wordt er tevens op gemikt om hiermede molenaars te verkrijgen om de molens van de Stichting Menaldumadeel te bemannen.

Vanzelfsprekend nemen echter ook leerling-molenaars met andere bestemmingen aan deze theorie-opleiding deel. Werd er vorig najaar gestart met 8 man, dit najaar konden daaraan weer 8 nieuwe kandidaten worden toegevoegd, zodat er thans 16 man opstomen naar het molenaarschap, om het zo maar eens te noemen. De praktijk wordt op verschillende molens gedaan. Zo draait ook de molen(s) in Kollum iedere zaterdag dat het een lieve lust is, waar onze instructeur Alex Zwart een viertal leerling-molenaars rijp maakt voor het examen. Zo ook de pas gerestaureerde molen in Heerenveen waar instructeur Piet Hofkamp de scepter zwaait en de Zwaluw in Birdaard waar instructeur Jan Tollenaar actief is en de molen in Marssum van instructeur de Jong. Een zeer verheugende gang van zaken dus, waarbij wij instructeurs en leerling-molenaars heel veel succes wensen.

Dirk Kamminga

WAT WAS DAT VOOR EEN MOLENZAAK

Allereerst willen we onze excuses aanbieden voor het feit dat we zonder het te weten in het Decem-bernummer een dubbele molenzaak publiceerden.

De tweede zaak waarop wij doelen, was n.l. de gepubliceerde foto van de wipmolen met sneeuw en ijs op de voorpagina van de Gildebrieff.

Beste mensen, we zullen dit even snel rechtzetten. De tekst betreffende het nieuwe jaar, trok zoveel de aandacht van de redactie, dat de naam en standplaats van de molen achter de (zet)kast is gevallen. Het is de wipmolen van Bonrepas en Noord Zevender te Vlist (Z.H.)

Zo, en nu de echte molenzaak van bladzijde 18. Wat was dit dan wel en in welk type molen komt men zo iets tegen. Ook dit zullen we snel oplossen; het is de papiermolen en wel om meer precies te zijn in de z.g. pakkamer.

In de papiermolen moet na het scheppen van het papier nog het overtollige water uit het nog klie-dernatte product geperst worden. Dit gebeurt d.m.v. persen in de daarvoor opgestelde vijzelpersen. Deze zijn voorzien van een zware houten spindel, waarop is aangebracht een soort schijfloop

KUNSTMOLENSTENEN

**ZOWEL MET ZACHTE UITSLAG ALS MASSIEVE,
KUNNEN WIJ U NAAR KEUZE LEVEREN.**

Onze maalstenen worden vakkundig afgewerkt, vooral ook het scherpen en het goed onder de rij brengen.

Ook is in ons bedrijf gelegenheid, voor hen die daar prijs op stellen, om onze stenen te zien malen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe stenen kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

A. H. KEES
KUNSTMOLENSTEENFABRIEK
EN MOLENAARSBEDRIJF
VALKENSWAARDSEWEG 3, 5595 CA
LEENDE
TELEFOON (04906) 1207

WAT IS DIT VOOR'N MOLENZAAK

doch met slechts vier staven. Tussen deze staven wordt een lange hefboom gestoken om daarmee de spindel naar beneden te draaien. De ruimte tussen het persblok of de drempel en de brug aan het einde van de spindel wordt hiermee verkleind en de druk daardoor sterk verhoogd.

Uiteindelijk is de weerstand om de druk nog hoger op te voeren zo groot, dat spierkracht alleen niet meer toereikend is. En nu komt de gepubliceerde

molenzaak ten tonele. Men steekt nu weer de hefboom, of een zwaarder exemplaar tussen de staven maar legt nu het uiteinde van het afgebeelde touw om het eind van deze hefboom. Door nu de "persspil" rond te halen wordt een grote kracht uitgeoefend op de hefboom en de pers zwaar aangehaald en natuurlijk de druk sterk verhoogd. De molenzaak is dus de persspil in de pakkamer van de papiermolen.

ZEEUWSE MOLENS

Door de Stichting Natuur- en Recreatieinformatie kortweg het NRI, is een boekje uitgeven onder de titel 'Zeeuwse Molens'.

Men moet nu niet verwachten dat het hier een nieuwe uitgave betreft van het Zeeuws molenboek. Toch is het een zeer aanbevelenswaardig stuk informatie betreffende de Zeeuwse molens.

De schrijver laat zien dat molens dagelijks voorkomen in het taalgebruik en op allerlei manieren worden afgebeeld. Iedere Zeeuw heeft wel een molen op fietsafstand. In een hoofdstuk worden alle in Zeeland voorkomende typen besproken. Met daarbij de historische ontwikkeling.

Niet alleen de molen met wieken worden genoemd maar ook die welke werden gedreven door het verschil in eb en vloed. Ook rosmolens zijn niet vergeten al waren ze veelal keurig opgeborgen op boerderijen in de schuren of in een aangebouwde ruimte.

"Zeeuwse molens" geschreven door Willem Staat, is een uitgave van het NRI in samenwerking met de Ver. De Zeeuwse Molen.

Het boekje omvat 80 pagina's met meer dan 150 foto's en tekeningen met daarbij een uitgebreide literaturopgave.

Het boekje is te bestellen door storting van f 17,50 op Girorekening nummer 5652027 t.n.v. Stichting NRI te Middelburg, onder vermelding van de titel.

zeilmakerij Fa. van Neerven & Zn.

opgericht

1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR

IN

NEDERLAND, BELGIË

EN DUITSLAND

IN

KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1

5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

MOLENENQUÊTE AFLEVERING 6: DE LICHT OP DE KORENMOLEN, VERVOLG

Voorwoord

Met de redactie van het Friese blad "De utskoat" is overeengekomen, dat deze rubriek ook in dit blad zal worden opgenomen. Omdat hiermee de mogelijkheid is geschapen, ook van de provincie Friesland gegevens te verzamelen, zijn we hier bijzonder blij mee. We hopen vanuit Friesland net zulke enthousiaste en waardevolle reacties te krijgen als we nu reeds uit de rest van het land mochten ontvangen. We zullen u over en weer op de hoogte houden.

In aflevering 4 van december 1990 is het eerste deel van deze tekst afgedrukt. Thans willen we vervolgen met de licht op de bovenkruisers. De omvang van de stof blijkt dermate groot te zijn, dat er een heel boek mee gevuld zou kunnen worden. De Gildebrief kan daartoe niet voldoende ruimte bieden, zodat in overleg met de redactie moest worden besloten de stof nogmaals op te splitsen en een derde aflevering te plaatsen.

Overwogen is nog, in plaats van een overzicht, een samenvatting te schrijven. Besloten is, dit niet te doen, omdat het m.i. niet juist is de conclusies van tevoren te trekken en achteraf met het verhaal te komen. Trouwens, voor conclusies is de tijd nog niet rijp. Het is, zonder het verhaal te verminken, evenmin mogelijk de stof verder in te korten.

Vandaar deze oplossing die van alle kwade de minste lijkt te zijn.

De consequentie is helaas, dat ook deze keer geen nieuw onderwerp aan de orde kan worden gesteld. De oproep meer gegevens in te zenden over alle tot nu toe behandelde onderwerpen blijft van kracht. Ook kritiek is welkom.

Misschien ligt er een oplossing in het verschiet, een oplossing, waarover ook in het vorige nummer al is gesproken: te zijner tijd is het wellicht mogelijk de resultaten van de enquête over de licht in een breder verband afzonderlijk te publiceren.

Verantwoording

Omdat er te weinig gedateerd materiaal beschikbaar is, en er veel hiaten zijn in het materiaal, kan slechts een voorlopig overzicht worden geboden. Door een persoonlijke benadering van de inzenders en door literatuurstudie, zou er heel wat aangevuld kunnen worden, maar daar zou ik een dagtaak aan hebben, zeker als ik de gegevens met die van andere molens zou moeten aanvullen.

Opzettelijk heb ik niet vanuit mijn geheugen gewerkt, op een paar uitzonderingen na, waarover ik heel zeker ben. Ook aan de vraagstelling blijken tekortkomingen te kleven: opgenomen had moeten worden de vraag of er een pennetjeswerk op de molen aanwezig is, ook de aanwezigheid van een vaste rijm blijkt van belang. Ook zou ik willen weten op welke zolder (ten opzichte van de stelling) de

stenen gelegen zijn. (Zendt u gerust in wat u weet.)

De ingezonden gegevens zijn zeer waardevol. In vele gevallen zijn er fraaie en duidelijke tekeningen en foto's bijgeleverd, en heeft de inzender op eigen initiatief vele aanvullende gegevens geleverd. Echter, zoals gezegd, de stof wordt te omvangrijk om alles te kunnen plaatsen. Ik hoop, dat u niet teleurgesteld bent, als uw gegevens niet in de tekst voorkomen. U kunt er van op aan, dat ze wel zijn geraadpleegd, en dat geen enkel gegeven gemist kon worden.

Uiteraard blijven alle gegevens zorgvuldig bewaard, en zijn ze te allen tijde voor serieus onderzoek te raadplegen.

III De licht op de bovenkruier

Een beschouwing van de licht op de bovenkruier levert een zeer gevarieerd beeld op. Onderwerpen we de ingezonden gegevens aan een onderzoek, dan kunnen we proberen een "horizontale" indeling te maken naar streekeigen kenmerken (en verschillen) en een "verticale" indeling naar de ontwikkeling door de tijd, van oudere naar jongere vormen. Bij vergelijking van de gegevens zou er dan misschien iets te zeggen zijn over ontwikkelingen en stromingen die wijzen op invloeden vanuit andere streken. Dit is immers het doel van de enquête.

We beginnen met een verticale indeling en gaan, zoals voor de hand ligt, kijken wat we op de oudste molens aantreffen. Wat we voor ons onderzoek nodig hebben is een zo groot mogelijke hoeveelheid gedateerde gegevens.

Afgezien van enkele (middeleeuwse) uitzonderingen; torenmolens, bestaat de indruk, dat de eerste bovenkruisers (buitenkruisers), met name ook de korenmolens van dit type, in de kuststreken van Holland en Zeeland gebouwd zijn. Zeker is dit niet, want van invloed zijn ook gegevens over verdwenen molens. Deze kunnen het beeld wat we hier van hebben veranderen.

Uit de provinciale molenboeken, of uit het molenbestand (Zwijnenberg) zijn geen waterdichte gegevens over bouwjaar te halen. Immers, het vermelde jaartal is soms het stichtingsjaar. Voor ons doel is niet het jaar van stichting het uitgangspunt, maar het bouwjaar van de nog aanwezige molen. Het zou een intensieve studie vergen om diverse gangbare dateringen te toetsen aan het soms moeilijk te achterhalen bouwjaar van de nog aanwezige molen ter plaatse. Daarbij komt nog, dat een vrij groot aantal stenen molens na een brand opnieuw is ingericht. In zo'n geval is niet het bouwjaar, maar het jaartal van de nieuwe inrichting bepalend voor het dateren van de constructie. U ziet, hoe belangrijk het is over gedetailleerde informatie te beschikken ook t.a.v. branden.

Zo kan ook lichte verwarring ontstaan over molens

die een van elders afkomstig oud achtkant hebben en waarvan het achtkant bijvoorbeeld van een poldermolen afkomstig is. Het moment waarop de inrichting tot korenmolen is ingericht is dan voor ons doel van belang.

Beschrijving van de gegevens

Tussen de enquêtegegevens bevindt zich redelijk gespreid over het land een aantal gegevens over molens van vóór het (willekeurige) jaar 1800. Het **algemene model** (willekeurig) voor wat betreft de lichtconstructies is als volgt: de maalstenen liggen bij een stellingmolen één zolder hoger dan de stelling. Bij een beltmolen liggen ze één zolder boven de belt en bij een grondzeiler op de eerste verdieping.

Het taatspotje staat op een kussenblok (Ib), er is een normale bolspil, en géén pennetjeswerk. Het paard hangt onder de steenzolder (IIa) zonder doorgaande stijlen, de pasbalk is aan beide einden van geleiders voorzien. De lichtboom bevindt zich boven de steenzolder (IIIa, IVb) en er is geen reguleur. In het onderstaande wordt er van uitgegaan, dat de constructie aan het **algemene model** voldoet. Alleen de afwijkingen worden afzonderlijk beschreven.

De molens van Zeddum en Lienden, respectievelijk uit ca. 1450 en 1644 hebben waarschijnlijk géén van beiden de oorspronkelijke lichtconstructies bewaard. Het is wel mogelijk, dat de aanwezige constructies steeds naar de oude zijn gecopieerd.

In de torenmolen van **Zeddum**, bouwjaar ca. 1450, zijn wel onderdelen van een constructie van vóór 1839 bewaard, die eventueel zelfs ouder dan ca. 1600 kunnen zijn. We zien bij het zuidwestelijke steenkoppel een paard conform IIb. Deze vorm komt ook voor in Dichteren bouwjaar (1870). Op dit steenkoppel zien we net als op vele water- en standerdmolens, dat het kussenblok ontbreekt; een constructie van vrij oude oorsprong (?). Hier is echter géén pennetjeswerk zoals op de Brabantse (water)molens. In de vloer van de oorspronkelijke steenzolder (de huidige kapzolder) die minstens 350 à 400 jaar oud moet zijn bevindt zich nog het gat voor de lichtstok. De lichtboom bevond zich toen al onder de steenzolder (IIIa, IVa).

Bij vergelijken met hierna te beschrijven molens blijkt, dat er al vroeg sprake is van constructies die per regio verschillend zijn. De constructie van het zuidwestelijke koppel is als volgt: Ia, IIb, IIIa, IVa. Bij het noordoostelijke koppel is de constructie in zoverre anders, dat het "paard" hier aan de steenzolder is opgehangen: IIa. Op de pasbalk ligt een kussenblok met duw- en trekwiggen (Ib). In **Lienden**, bouwjaar 1644, is een lichtconstructie aanwezig die in grote lijnen overeenkomt met het algemene model. Vergelijk ook het naburige **Zoelen** (1775).

We laten nu de overige bovenkruisers van vóór 1800 aan de hand van de enquêtegegevens voor het voetlicht komen. Deze molens zijn in volgorde van ouderdom (bouwjaar) gelegen in: Rotterdam Charlois, Leiden, Woerden (U), Nijmegen, het Betuwe Zoelen, Rotterdam Terbregge, Nijveen (Dr),

het Zeeuws-Vlaamse Hulst, Haaksbergen (Ov) en Wijchen (bij Nijmegen). We voegen daar nog bij: Hellevoetsluis (Zuid-Hollandse eilanden, uit 1801).

In Woerden en Leiden maakt de lichtconstructie inderdaad een zeer oorspronkelijk indruk. Een bewijs, dat we met de oorspronkelijke constructie te maken hebben is er niet!

Beide laatstgenoemde molens hebben talrijke overeenkomsten. Ook in de lichtconstructie is dit het geval, wat op zich zelf voor oorspronkelijkheid pleit. Het zou immers wel heel toevallig zijn indien ze beiden later op dezelfde manier gewijzigd zouden zijn.

"De Zandweg" in **Rotterdam Charlois**, bouwjaar 1723 komt qua lichtconstructie overeen met het algemene model. De ouderdom van deze constructie is onbekend, de constructie zou oorspronkelijk kunnen zijn.

In **Woerden**, bouwjaar 1755, vinden we een kruisvonder (IIc). De lichtboom is van ijzer en bevindt zich boven de steenzolder, deze is rond de steenkuij gebogen (IIIc). Deze gebogen constructie is in **Leiden**, bouwjaar 1743, in hout uitgevoerd. De reguleur is later toegevoegd en werkt op de pasbalk. De lichtconstructie van andere molens in deze streek komt hiermee overeen.

Van de Witte Molen in **Nijmegen**, bouwjaar 1760, zijn de historische gegevens niet bekend. In **Rotterdam Terbregge** is een later te bespreken modern systeem aanwezig. Over **Nijveen** zijn evenmin historische gegevens bekend. We gaan nu naar Zeeland, en wel naar de Stadsmolen te **Hulst**, bouwjaar 1792. Van deze molen is nog het oorspronkelijke bestek bewaard. We richten ons op de gegevens van de enquête. Onze informant vermoedt, dat de oorspronkelijke constructies bewaard zijn gebleven. Van de drie steenkoppels zijn er nog twee compleet. Het paard was bij twee van de drie koppels opgehangen aan de steenzolder (IIa). Bij een ander koppel is het als kruisvonder uitgevoerd (IIc). De hier aanwezige constructies komen algemeen in Zeeland voor.

In **Haaksbergen**, bouwjaar 1798 zien we een lichtconstructie IIIa, IVa, hetgeen in de streek gebruikelijk is. Deze molen heeft mogelijk eerder op een andere plaats gestaan. Onze informant denkt aan ca. 1640 en vraagt zich af of de molen misschien Zaans is. In ieder geval is de lichtconstructie niet Zaans. Historische gegevens zijn niet bekend.

De "Oude Molen" te **Wijchen**, bouwjaar 1799 heeft in 1868 een derde steenkoppel gekregen. De lichtconstructie is in 1975 gewijzigd. Hoe de situatie voordien was is niet bekend. De lichtconstructie wijkt af van wat in de streek gebruikelijk is. Deze afwijking uit zich in de ligging van de lichtboom onder de steenzolder. Onze informant zie hierin een "unieke noodgedwongen Coppes-constructie". Deze is voortgekomen uit ingrijpende wijzigingen tijdens de laatste restauratie.

Molen "De Hoop" in **Hellevoetsluis**, bouwjaar 1801 bevat mogelijk wel oude lichtconstructies. Van de drie koppels zijn er sinds de restauratie nog twee intact. De reguleur is toen verwijderd. De stellinginrichting voor de taats is modern (Ic).

De beide koppels hebben een kruisvonder (IIc). Bij het ene koppel is het lichttouw enige malen om de lichtboom geslagen (IVd), bij het andere loopt het via de gebruikelijke katrollen naar beneden: IVc; welke van de twee zou de oudste zijn, en van welke invloed is door wijziging sprake?

(Wordt vervolgd)

In verband met de grote lengte van dit artikel, was het onmogelijk dit ineens te plaatsen. We hopen in het volgende nummer het artikel geheel te plaatsen, inclusief afbeeldingen.

Red.

EEN VERLEGEN MOLENAAR?

In het decembernummer werden de geslaagden van het najaarsexamen te Schipluiden vermeld. Daarbij stond vermeld ene G.C.M. uit Hoogmade. Het was echter geen geval van verlegenheid maar een deeltje tekst dat achter de letterbak was gevallen. Er had moeten staan G.C.M. Baks. Hiermede zijn vele vragen wellicht opgelost.

Uitnodiging

aan alle leden van

'Het Gilde van Vrijwillige Molenaars'
en belangstellenden in Noord-Holland.
De Contact Commissie Noord-Holland
nodigt U allen uit voor een

Contact avond.

Gehouden in
het dorps huis 'De Kern'
Overtoom 15 te Castricum.

Aanvang 20.00 uur, aaltje open 19.30 uur.

Datum en programma:

Op di. 9 april 1991 ontvangen wij
Dhr. L. Vellekoop. Hij zal een lezing
geven over het toepassen van hout-
soorten in de molenbouw, ondersteund
met dia's. Ook neemt hij enige houtsoor-
ten mee om te kunnen vergelijken, te
herkennen en de eigenschappen er-
van te vernemen.
We rekenen weer op uw komst!

Heeft U ideeën of opmerkingen, dan willen wij die
graag vernemen. Inlichtingen:
Namens de C.C. wensen wij U
een hele fijne avond toe.

M. Slot, Welterbeek
Dorcamp 20
Castricum
tel. 02514-56107

FEESTWEEK VAN 28 APRIL T/M 5 MEI 1991

Molen "De Grenswachter" in Luyksgestel 100 jaar

Zondag 28 april 1991, begint voor de molen "De Grenswachter" een feestelijke week.

De molen bestaat dan nl. 100 jaar.

We willen hier een groot feest van maken, en dit met de gehele bevolking, groot en klein vieren.

Waarom we dit willen vieren, heeft te maken met het feit, dat de molen ongeveer 10 jaar heeft stilgestaan, en deze nu weer is gerestaureerd.

De molen is nu weer maal- en draaivaardig.

We willen aan de bevolking van Luyksgestel laten merken, dat ze een plaats in de dorpsgemeenschap krijgt.

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS T.B.V. DE OPLEIDING

Informatie I t/m X	Algemene informatie over praktijk, molenzeilen, smeren, vangen, het weer, klein onderhoud, bliksemafleider e.d.
Informatie XII	De opbouw van de wipmolen en de achtkante molen (G.J. Pouw)
Informatie XVI	Waarom draaien de wieken linksom, waarom hellende bovenas en de tonmolen (E. Smit)
Informatie XIX	Molenaarservaringen (J. Kaal)
Informatie XX	Kruiwerken (G.J. Pouw)
Informatie XXI	Weercursus (P.W. Rosier KNMI)
Informatie XXII	Bovenassen (G.J. Pouw en M. van Doornik)

Het boek "Wieksystemen voor polder- en industriemolens" door G.J. Pouw behoort ook tot het lespakket en omvat o.a. de informaties VIII, IX, XIII, XIV en XV.

Bij aanmelding als lid-in-opleiding dient men dit lespakket aan te schaffen omdat dit nodig is bij de opleiding. De prijs is uiterst laag gehouden en bedraagt f 50,-.

Gratis uitgaven:

Statuten en Huishoudelijk reglement.

Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. leden-in-opleiding.

Bladen voor het maaluren-boekje t.b.v. geslaagde leden.

De richtlijnen voor het examen voor vrijwillig molenaar.

Modelcontract voor vrijwillige molenaars.

Folder betreffende de Gilde-verzekeringen.

Voor inlichtingen en het bestellen van de hierboven genoemde boeken enz. kunt u contact opnemen met de ledenadministratie van het Gilde:

Mevr. E.N. Pouw-Schipper, Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden. Tel. 02159-45428.

VOOR DE OPLEIDING AANBEVOLEN LITERATUUR

Molens	Ir. F. Stokhuyzen, 5e geheel herziene druk
Opleiding watermolenaar	Ing. J. den Besten Te bestellen d.m.v. storting op postgiro 139754 te Loenen a.d. Vecht van f 50,- (incl. porto).
Zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. f 7,50 porto)
Rond zingende stenen	D.J. Abelskamp, f 45,- (excl. f 7,50 porto)

Beide laatste boeken zijn te bestellen via: girorekening 148232 t.n.v. Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekeningnummer 13.53.85.210 t.n.v. penningmeester cursuscommissie Barendse te Poeldijk. Bestelt u beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 99,- (incl. porto).

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN
MOLENAARS

